

2009-2012

Voorwoord

Voor u ligt het beleidsplan van het School der Poëzie voor de komende vier jaar. Sinds jaar en dag werken wij aan vele vormen van literatuureducatie. Wij ontwikkelen en vernieuwen onze activiteiten van jaar tot jaar op grond van maatschappelijke ontwikkelingen, veranderingen in de jeugdcultuur en inzichten in taal en literatuur. De directe lijn met de werkvloer houdt ons werk vers, de kennis van het literaire veld maakt dat ook nieuwe vormen meteen hun weg vinden naar onze projecten.

School der Poëzie wil de komende vier jaar graag deel uitmaken van de culturele basisinfrastructuur voor de ontwikkelingsfunctie van letteren of het participatiefonds. In het bijzonder onze projecten op maat met verschillende instellingen en scholen vormen een rijke voedingsbodem voor constante aanpassing, ontwikkeling en vernieuwing van materiaal. School der Poëzie is begin- en eindpunt van een vaste structuur voor ieder kind en iedere jongere in Nederland die poëzie wil beleven: van een eerste kennismaking met poëzie op de basisschool, tot aan de presentatie van aanstormend talent op het nieuwe podium, en alles wat daartussen ligt.

De vraag naar de bestaande intensieve projecten is groot. Voor de nieuwe projecten die wij ontwikkelen is altijd experimenteerruimte te vinden bij scholen en instellingen. Zoals het zich nu laat aanzien is het mogelijk om jaarlijks rond de 10.000 (2007) tot 15.000 (2009-2012) kinderen en jongeren intensief te betrekken bij kwalitatief hoogstaande poëzie- en taalprojecten.

Binnen letteren vormt School der Poëzie een belangrijk onderdeel in een keten van kwalitatief hoogstaande literatuureducatie (naast de organisaties DMDM/SKEP, Passionate/Bulkboek en het ontwikkelingsdeel van Wintertuin). Als organisator van de praktijk, als kennismakelaar, als methodenontwikkelaar, als bruggenbouwer – tussen culturen, en tussen poëzie en andere kunstvormen. Daarnaast zal School der Poëzie deel uitmaken van een nieuw samenwerkingsverband in het Tolhuis in Amsterdam-Noord waar wij - onder meer - een talentontwikkeling- en ontmoetingsplek voor jonge dichters realiseren.

Vanaf 2005 heeft School der Poëzie de mogelijkheden onderzocht om samen te gaan met DoeMaarDichtMaar en Stichting Kinderen en Poëzie met als uitgangspunt dat de samenwerking meer kan opleveren dan de som der delen. In september 2007 bereikten de drie organisaties een principeovereenkomst om vanaf 2009 samen op te trekken. De beschikbare tijd tot 31 januari 2008 is onvoldoende gebleken om op organisatorisch en inhoudelijk vlak overeenstemming te bereiken. Dit neemt niet weg dat School der Poëzie blijft ijveren voor voortzetting van de op de werkvloer bestaande goede samenwerking.

Dit beleidsplan schetst in het eerste hoofdstuk 'De kern' onze uitgangspunten. In het tweede hoofdstuk 'Terugblik' wordt kort teruggekeken op de bereikte resultaten. 'De toekomst' gaat in op de plannen voor de komende vier jaar. Het laatste hoofdstuk is gewijd aan de organisatie. In deel 2 vindt u de financiën en een prestatieoverzicht. In de afgelopen periode hebben we jaarlijks een subsidie van ongeveer € 143.000,- mogen ontvangen; voor de komende vier jaar vragen we verhoging van deze bijdrage naar € 210.000,- per jaar. Het verheugt ons u te kunnen melden dat onze aanvraag bij gemeente Amsterdam voor de komende periode inmiddels een zeer positief preadvies heeft gekregen (d.d. 15 januari 2008).

Wij hopen op steun voor de activiteiten van School der Poëzie de komende vier jaar en zouden verheugd zijn als al onze plannen tot uitvoering kunnen komen.

De directie en bestuur van het School der Poëzie,

Huib Oosterhuis, Herman Divendal, Mies Bouhuys, Lucien Kembel, Pom Wolff, Myrle Tjoeng en Jos van Hest (bestuur),
Ilonka Verdurmen, Sarien Zijlstra (directie)

DE KERN

Kinderen en jongeren op een effectieve en plezierige wijze in aanraking brengen met poëzie – dat vormt de basis van onze activiteiten. Wij vervullen een voortrekkersrol in het ontwikkelen en uitvoeren van projecten voor kinderen en jongeren met poëzie en het bevorderen van culturele uitwisseling op school, in het theater en met andere culturele initiatieven. Daarbij hebben we specifieke aandacht voor scholen met kansarme leerlingen.

De School der Poëzie (SdP) heeft zich ontwikkeld tot een landelijk aanspreekpunt voor docenten die meer willen weten over poëzie- en taalprojecten met jongeren en kinderen. Naast het zelf uitvoeren en ontwikkelen van projecten en het organiseren van de grote landelijke wedstrijd *vers* heeft SdP ook de functie van kenniscentrum en productiehuis gekregen. Instellingen zoals de Rijksmusea in Amsterdam en Twente, het Muziekcentrum voor de Omroep, De Nieuwe Kerk, vele bibliotheken en honderden scholen weten ons jaarlijks te vinden.

De kennismaking

SdP confronteert kinderen en jongeren met werk van Nederlandse dichters, maar ook met gedichten uit landen waar nieuwe Nederlanders vandaan komen. Niet alleen met moderne en klassieke Arabische poëzie en Antilliaanse en Surinaamse gedichten, maar ook met werk van bijvoorbeeld een Turkse grootheid als Nazim Hikmet (*Mensenlandschappen*) en de Pakistaanse dichter Mahmoud Darwish (Prins Claus Prijs 2004), met werk van dichters die in Nederland asiel hebben gevonden, zoals Ana Sebastian en Duo Duo, maar ook van jonge *performing poets* zoals Tjitse Hofman en Tsead Bruinja. Gedichten lezen en bespreken vormt het startpunt van elk project.

Gedichten als *Je hebt me alleen gelaten* van Hans Lodeizen en *Bekentenis* van Bart Moeyaert spreken bijvoorbeeld veel leerlingen, verstrikt in de netten der liefde, aan - ongeacht hun culturele achtergrond. Het gedicht *Ik tracht op poëtische wijze* van Lucebert met de strofe:

*in deze tijd heeft wat men altijd noemde
schoonheid schoonheid haar gezicht verbrand
zij troost niet meer de mensen
zij troost de larven de reptielen de ratten
maar de mens verschrikt zij
en treft hem met het besef
een broodkruimel te zijn op de rok van het universum*

leidt tot discussies over de waanzin van oorlog en geweld en het gebruik van taal, het besmet raken van bepaalde woorden. Een gedicht als *de deur* van Bert Schierbeek - over de dood van zijn eerste vrouw - leidt tot gesprekken over leven en dood en het uitwisselen van gedachten over het hiernamaals en het omgaan met verlies en rouw. Marc Insingels *Als ik niet bang was zou ik het durven* is een gedicht dat leerlingen vaak kiezen om voor te lezen. Faalangst houdt veel leerlingen in een ijzeren greep, en de vraag of resultaten te beïnvloeden zijn door een mentale instelling leidt tot verwoede discussies.

De methoden

Bij de ontwikkeling van lesmateriaal en methodieken voor het primair onderwijs richten we ons ook op het bereiken en enthousiasmeren van scholen met leerlingen met minder toegang tot literatuur, kunst en culturele activiteiten. Zo werken we bijvoorbeeld in Maastricht met de Islamitische basisschool El Habib in het kader van het project *vers*. Gezien de verharding in het maatschappelijke klimaat in 'het land van aankomst' en de versterkte wij-zij-houding tussen autochtone Nederlanders en moslims, vinden wij het extra belangrijk een culturele brug te bouwen met taal en poëzie.

Bij de ontwikkeling van lesmethoden voor het voortgezet onderwijs richten we ons ook sterk op het vmbo, omdat poëzie juist voor deze leerlingen een verrijking kan betekenen. In de woorden van de Poolse dichteres en Nobelprijswinnares Wislawa Szymborska: *'Veel in het leven kunnen we niet bevatten, menige kluwen kunnen we niet ontwarren. De wereld is onkenbaar, nog steeds. We moeten moeite blijven doen om haar te leren kennen. Poëzie leert je met een intense blik naar de wereld kijken - een blik vol verwondering en verbazing - en vragen stellen, ook al is er geen eenduidig antwoord.'*

Of, zoals Rutger Kopland dichtte: 'Geef mij maar een vraag / en geen antwoord.' Daarom ook spreken we met leerlingen over het liggende streepje waarmee Gerrit Kouwenaar zijn gedichten soms beëindigt: omdat het denken nooit stopt. We filosoferen samen over hoe een houten stoel het tegenovergestelde van een boom kan zijn. Het gaat ons om ruimte te scheppen in je hoofd en je fantasie, vindingrijkheid en taalvermogen te stimuleren.

Deelnemers aan onze activiteiten maken kennis met dichters en gedichten, bezoeken een voorstelling in een theater of een bijzondere locatie om gedichten te schrijven over een tentoonstelling of manifestatie. De begeleiding is persoonlijk en intensief. Voor veel leerlingen is het een eerste kennismaking met poëzie, een kans om zich creatief te uiten en op experimentele wijze vorm te geven aan gedachten, gevoelens, ervaringen; te spelen met taal. Kwaliteit is het belangrijkste criterium - en daarmee overbruggen onze projecten culturele verschillen. SdP zoekt aansluiting bij de culturele achtergronden van de kinderen en jongeren, en bij hun leefwereld. Daarnaast wil SdP stimuleren en inspireren door goede poëzie in te zetten: ze lezen ook Vondel, Vasalis, Marsman, Slauerhoff naast Brassinga, Vegter, Gerbrandy, Stitou en Ouwens en buigen zich ook over J.C. van Schagen en het middeleeuwse Egdiuslied. Ook beeldende kunst, film, muziek, dans en fotografie dienen als bron van inspiratie.

De ontwikkeling van talent

SdP ontwikkelt een doorlopende leerlijn die in feite begint in het primair onderwijs en doorloopt tot de eindexamenklassen van het voortgezet onderwijs. In de komende periode wil SdP kinderen en jongeren die via wedstrijden en poëzielessen en door deelname aan bijzondere projecten geïnteresseerd zijn geraakt in het lezen en schrijven en presenteren van poëzie, de kans bieden zich verder te ontwikkelen. SdP maakt daarbij gebruik van internet en coaching via e-mail, telefonisch contact tussen jonge dichters onderling, en tussen de dichters en poëziedocenten. Op de site kunnen jonge dichters speciaal ontwikkelde schrijfp opdrachten vinden en leestips krijgen. Ze worden uitgenodigd voor masterclasses door dichters. Dichters ontmoeten, interviews bijwonen met dichters over hun werk en werkwijze, luisteren naar optredens van deze dichters, zelf voordragen op festivals en in (kleine) theaters, ook buiten schooltijd, werkt zeer stimulerend. Wederzijdse inspiratie, uitwisseling en (multi)culturele diversiteit spelen daarbij een belangrijke rol.

SdP vindt het belangrijk bijzondere talenten onder haar hoede te nemen. In onze theaterprogramma's zoals de PoëzieRevue bieden we ook beginnende publicerende dichters een podium en begeleiding bij hun eerste optredens. Het is een voorrecht dat we vaak een cast kunnen programmeren met uitstekende performers van sterk verschillende culturele achtergronden. We ontwikkelen opdrachten en lesbrieven voor nieuwe werkvormen.

Een jonge dichter kan op de basisschool meedoen aan een thematisch poëzieproject, bijvoorbeeld gekoppeld aan de Kinderboekenweek, als brugklasser een gedicht schrijven geïnspireerd door een modern beeld bij het Muider slot, als tweedeklasser een Landkoffer maken, in de derde meedoen met *vers*, in de vierde klas deelnemen aan een literair project over zijn eigen leefomgeving (de stad & ik), in de vijfde klas een les Precies 160 volgen en publiceren in NRC Next, als debater uitgenodigd worden voor het Jongerenpoëziedebat en in zijn examenjaar (of eerder) deelnemen aan een jongedichtersavond - en voortdurend *feedback* krijgen op zijn of haar gedichten van andere jongeren en medewerkers van SdP.

De waarde van poëzie

Wij willen kinderen en jongeren de kans geven de waarde van poëzie, kunst en cultuur te ontdekken – zowel passief als actief. Op het podium bestaat er geen segregatie. Een 'vette *move*' van streetdancer Ahmed wordt met applaus beloond, net als de *headspin* van Pascal. Het ontroerende gedicht *Schrijf wat op mijn hart staat* van Kathayoon krijgt even veel waardering als het gedicht over het *IJsselmeer* van Tom. Uit de kweekvijver van duizenden die elk jaar via SdP kennismaken met poëzie banen zich wellicht ooit enkele supertalenten hun weg naar de top, anderen schrijven gedichten uit de werkbundel over in hun agenda of lenen bundels uit de bibliotheek. Sommige leerlingen blijven gedichten schrijven en lezen en houden contact met ons. Velen vertellen nog jaren na de PoëzieRevue vol trots dat ze 'het hebben gedaan', al dan niet beloond met een eervolle vermelding of beker door de jury: hun eigen gedicht voorgedragen op een echt podium, voor een volle zaal, door een microfoon – altijd beloond met een klaterend applaus.,

Ilonka Verdurmen, artistiek leider SdP

TERUGBLIK 2005-2008

Wat begon als klein project in 1994 is inmiddels uitgegroeid tot een vast gegeven voor verheugend veel kinderen en jongeren. Gedichten lezen, schrijven, bespreken, er naar luisteren en zelf voordragen, dat is waar we mee bezig zijn. Klassieke, moderne, internationale en nieuwe poëzie, én natuurlijk zelfgeschreven poëzie. Het vooroordeel dat poëzie, taal en kunst moeilijke zaken zijn, wordt doorbroken. Anna de Bruyckere (winnares DMDM 2006 en Open Inzendingen van v e r s 2007) ziet reikhalzend uit naar het volgende literaire festival en meldt trots dat een uitgever bereid is haar eerste dichtbundel te publiceren.

Avondland

want als hij de slaap wenkt—

*armen die verstrengeld schroeien
aan geplooiden lijven vast, glijdt glans
langs voortjes in de hoeken van zijn
lippen als een zoekend rollend rillen
van geronnen parels langs de nacht, hoort
kast of tafel stiekem ons gebed dat wij
de dagen die nog komen gaan toeprevelen
(gegeven delen van de storm te mogen
demonteren en te scheiden pas veel later)*

glijdt gewicht zijn wimpers naar omlaag.

Anna de Bruyckere, Middelburg

Inspiratiebron: Anneke Brassinga

Met de structurele bijdrage van het Ministerie van OCW, de gemeente Amsterdam, de incidentele bijdragen van verschillende fondsen en de inkomsten vanuit scholen en instellingen hebben we

- lesgegeven aan 6000 leerlingen (2005) oplopend tot ruim 10000 (2007) per jaar, gemiddeld 3 tot 4 lessen per leerling, waarvan tweederde op vmbo-scholen – op locaties uiteenlopend van Vlieland tot Maastricht.
- nieuwe projectvormen ontwikkeld: Jongeren over hun Stadsdelen, Poëzie en beeldende Kunst, over Rembrandt en over Marokko
- nieuwe docenten opgeleid met onze werkvormen en filosofie
- nieuwe werkbundels ontwikkeld: *2Cool4School* over songteksten en poëzie en jaarlijks de bundels rond de nieuwe poëzie van de VSB poëzieprijs en de werkbundels rond de dichter Slauerhoff en schilder Rembrandt
- het talentontwikkelingstraject v e r s ontwikkeld, met in 2006 1500 deelnemers en in 2007 2000 deelnemers
- gepubliceerd in vakbladen en workshops gegeven over werken met poëzie
- winnaars van de eigen wedstrijden laten doorstromen naar festivalprogramma's zoals Weerwoord
- bij uitgeverij De Verbeelding een prachtige boekuitgave het licht doen zien over het project Landkoffers
- jaarlijks een debat in De Rode Hoed georganiseerd met jongeren over hun favoriete poëzie
- speciale poëzieprojecten ontwikkeld voor gemeenten en instellingen, zoals het NiNsee in Amsterdam, Rijksmuseum Twente en het Muider slot in Muiden
- jaarlijks jongeren gedichten laten schrijven in het kader van het Festival Bevrijdingspop Haarlem
- met het Muziekcentrum van de Omroep jongeren laten kennis maken met componisten en poëzie: John Adams, Wagner, Ligeti
- meegewerkt aan de IMC weekendschool
- het project Me, myself and I ontwikkeld voor het Roc Amsterdam, locatie Treublaan
- structureel samengewerkt met bibliotheken

- een belangrijke bijdrage geleverd aan PoëzieParaplu, het landelijk overlegorgaan voor organisaties die werken met jongeren en poëzie
- door het organiseren van een seminar over de marginale positie die literatuur in het onderwijs dreigt te krijgen mede een debat in Den Haag aangezwengeld
- lessen ontwikkeld en uitgevoerd voor de nieuwste poëzievorm: de '160'
- doorstroom van talenten gegarandeerd door mini-programma's in festivals zoals Weerwoord en Crossing Border
- veel spetterende PoëzieRevues gemaakt en laten zien in het hele land, met veel bijzondere gedichten, kinderen en jongeren.

De SdP heeft zich de afgelopen jaren ontwikkeld tot landelijk kenniscentrum op het gebied van poëzie- en literatuureducatie voor kinderen en jongeren en staat bekend om de specifieke kennis over het werken op het vmbo. Onze activiteiten kennen een jaarlijkse groei van deelnemers en afnemers, van 6.000 in 2005 tot ruim 10.000 in 2007. De vraag naar het project PoëzieRevue overtreft nog steeds het aanbod. Ook kinderen van basisscholen en incidenteel jongeren van mbo-opleidingen vinden steeds meer hun weg naar de activiteiten van de SdP. Aan het talentontwikkelingstraject v e r s nemen jaarlijks 1.500 kinderen en jongeren deel. Naar de openbaar toegankelijke PoëzieRevues en de slotmanifestatie van v e r s komen jaarlijks ook nog zo'n 3.000 extra bezoekers uit heel het land.

De goede reputatie van SdP is mede gebaseerd op haar docentenbestand dat de kwaliteit heeft om projecten voor alle soorten onderwijs en uiteenlopende instellingen vorm te geven en uit te bouwen. Bij alle projecten werken we stevast zelf in de praktijk met kinderen en jongeren op scholen. De kennis van die wereld blijft zo voortdurend actueel en die vertalen we steeds weer in ons werk. Door ons netwerk in het culturele circuit kunnen we proberen voor iedere deelnemer een brug te slaan naar kunst en cultuur.

In het nieuwe kantoor in de Tolhuistuin¹ zal het centrum van de (organisatorische) activiteiten liggen, met het Tolhuistuinpodium als laboratorium en ontmoetingsplek voor aanstormende talenten en beginnende schrijvers.

De landelijke projecten krijgen een inhoudelijke impuls en we zetten, gezamenlijk met het talentontwikkelingstraject v e r s een stevig landelijke spoor uit - van basisschool tot en met het eerste optreden of bezoek aan een literair festival.

¹ Het Tolhuistuininitiatief is afkomstig van Chris Keulemans en de werkgroep Amsterdam Noord. Het Shellterrein (achter het Centraal Station in Amsterdam) wordt een culturele vrijplaats met het accent op jongeren en cultuur. SdP krijgt daar haar nieuwe huisvesting en mogelijkheden voor een structureel (maandelijks) podium

DE TOEKOMST (2009-2012)

In een veranderende culturele en maatschappelijke omgeving kon SdP door de jaren heen met steeds andere partners aan nieuwe projecten werken, en tegelijkertijd vasthouden aan de *core business*: het werken met kinderen en jongeren en literatuureducatie. Daar gaan we mee door en dat werken we verder uit in de vorm van een integrale ketenaanpak waarbij vrijwel ieder kind en iedere jongere op elk moment bij activiteiten kan aanhaken. De SdP zal jaarlijks minimaal 10.000 kinderen en jongeren via intensieve trajecten in aanraking brengen met taal en poëzie. Het streven wordt om in de komende vier jaar te komen naar een totaal van 15.000 per jaar. De wedstrijd *v e r s* vormt een aantrekkelijke activiteit voor elke school en ieder beginnend talent in Nederland.

De brugfunctie van veel van onze activiteiten blijft belangrijk: een externe docent komt in de klas, geeft les en het project wordt buiten de school afgesloten in een culturele instelling. Zo wordt de stap naar cultuur gemaakt, schijnbaar met weinig moeite. Het projectmatig werken zorgt ervoor dat ook alle scholen/instellingen en individuen die niet automatisch in aanraking komen met poëzie bereikt worden en garandeert continue ontwikkeling van lesmateriaal en methodes. De flexibele werkvormen en ons docentenbestand zorgen dat heel Nederland goed bereikt wordt.

- Het vervullen van een voortrekkersrol op het gebied van het ontwikkelen en uitvoeren van projecten voor kinderen en jongeren met poëzie.
- De ontwikkeling van lesmateriaal en lesmethodieken gericht op het onderwijs met specifieke aandacht voor scholen in een kansarme omgeving.
- Het bevorderen van culturele uitwisseling op school, in het theater en met andere lokale culturele initiatieven.
- Het talentontwikkelingstraject, een kennispunt en vaste optreedmogelijkheid maakt dat ook doorstroom en kwaliteitsbewaking van “poëzie vanaf de basisschool tot jong-volwassene” gegarandeerd is en een winst voor Nederland.

De omgeving, kinderen, jongeren én poëzie zijn voortdurend in verandering. Zonder de basis van onderzoek, het vernieuwen van de kennis van het werkveld, kunnen de activiteiten niet worden gerealiseerd. De komende jaren blijven we dus ook onderzoek doen, kennis ontwikkelen en expertise en ervaring delen – zowel over het ontwikkelen van materiaal als over de aanpak van literatuur met kinderen en jongeren. Het kenniscentrum en vaste podium in Amsterdam (in de Tolhuistuin) garanderen de doorstroom en de kwaliteitsbewaking van ‘poëzie vanaf de basisschool tot jong-volwassene’. Constante ontwikkeling van materialen, lesopzetten, uitvoeringen, projecten blijft daarbij de basis. Hieronder de belangrijkste activiteiten.

1. PoëzieRevue, Landkoffers, Droomkoffers

De PoëzieRevue en het Landkofferproject hebben zich inmiddels zo'n plek verworven dat ze niet meer weg te denken zijn uit het curriculum van veel scholen. Deze projecten zijn bij uitstek geschikt voor kinderen en jongeren met weinig kennis van literatuur en cultuur. Ze doen een beroep op hun ervaring en fantasie en laten hen kennis maken met verschillende kunstvormen. Elk jaar is er nog altijd veel vraag naar deze projecten – ze hebben hun waarde bewezen en elk jaar zijn ze nieuw voor een nieuwe lichter jongeren. In verband met de structurele vraag naar dit project krijgen vmbo-scholen en basisscholen in sociaal zwakkere wijken de komende vier jaar voorrang in de uitvoering. De voor die periode gevraagde verhoging van de bijdrage gaat voor een deel naar het honoreren van de vraag naar deze projecten; bovendien zal voor het basisonderwijs extra ingezet worden op de PoëzieRevue.

Voor kinderen en jongeren die niet vertrouwd zijn met kunst en cultuur, blijft de PoëzieRevue een effectieve weg voor een eerste, brede kennismaking met gedichten. Kinderen en jongeren sluiten zo'n project af met een positieve indruk van poëzie en cultuur en reageren vrijwel altijd enthousiast. Dit project verenigt alle mogelijkheden van poëzie op een organische manier. Het start met lessen op school door docenten van de SdP. De jongeren lezen poëzie, en aan de hand van gestructureerde opdrachten schrijven zij zelf een gedicht. Uit elke klas worden vijf tot zes gedichten geselecteerd om te worden voorgedragen tijdens de PoëzieRevue: een professioneel opgezette show die (waar mogelijk) plaats vindt in een theater in de buurt van de school. Een 'echte' dichter treedt op, naast professionele musici, *streetdancers*, *performers* en een *veejay* die live videobeelden maakt. In de invulling van de professionele optredens wordt altijd gekeken naar het niveau van de jongeren en wat daar goed bij

past en hen kan inspireren. Een deskundige jury, bestaande uit vertegenwoordigers uit de politiek, de maatschappij en de kunsten, beoordeelt de gedichten.

Wij handhaven het succesvolle en veel gevraagde Landkofferproject. Inmiddels is het thema verder ontwikkeld en uitgebreid naar dromen: dromen over de toekomst en dromen uit het verleden. In dit intensieve project schrijven jongeren een gedicht over een herinnering of een droom die in hen 'woont' en geven dit gedicht beeldend vorm in een houten koffertje: woord en beeld beïnvloeden elkaar. Het gedicht komt in de binnenkant van het koffertje. Zo krijgen de jongeren de kans om op kunstzinnige wijze iets van hun innerlijke wereld leesbaar, zichtbaar en tastbaar te maken. Elk jaar overtreft de vraag van scholen het aanbod dat wij kunnen realiseren. Het project heeft tot in jeugdgevangenissen in Zuid-Afrika aan toe navolging gevonden en is verfilmd (*Mijn kamer is mijn beste vriend*, NGN Producties, Première Utrechts Film Festival 2007).

Een groot zwart oog met een traan

Op een dag zat Feydra op de tegels van de stoep voor haar huisdeur. Haar vader stond op, pakte haar hand, zei 'Ik moet gaan, ik zie je straks' en liep weg. Hij kwam nooit meer terug. Dat is een herinnering die in Feydra 'woont'. In het project Landkoffers schrijft ze een gedicht over deze verdrietige dag. Feydra zit in de tweede klas vmbo van het Montessori Lyceum Amsterdam. Haar gedicht beschrijft de situatie nuchter en gedetailleerd. Het komt in de binnenkant van een houten koffertje. Op de buitenkant schildert ze een groot zwart oog met een traan.

2. Poëzie met Partners

SdP is stevig verankerd in heel Nederland. Sommige scholen en locaties fungeren als continu 'laboratorium' voor de ontwikkeling van nieuwe werkvormen die in het hele land bruikbaar zijn. Voor veel scholen is SdP inmiddels een vaste partner voor literatuur- en poëzie-onderwijs. De lopende contacten en projecten worden voorgezet, onder meer met Rijksmuseum het Muiderslot, Rijksmuseum Twente, met Muziekcentrum van de Omroep, met het Goethe Instituut, met het ILA (Internationaal Literatuurfestival Amsterdam). Met de Slaa (Stichting Literaire Activiteiten Amsterdam), met Amsterdam Wereldboekenstad, met Dichtvorm, met Stichting Lezen, met vele scholen, instellingen en gemeenten.

Poëzieproject op maat

De aanpak van Poëzieproject op maat staat garant voor een continue ontwikkeling van activiteiten met een sterke en directe worteling in de praktijk. In samenspraak met scholen en culturele instellingen ontwikkelen we projecten waarin het lezen en schrijven van poëzie wordt verbonden aan bijzondere thema's, tentoonstellingen en activiteiten. De afgelopen jaren bijvoorbeeld met gekoesterde partners als de Nieuwe Kerk (over Marokko) en het Rijksmuseum (over Rembrandt). De komende jaren wil SdP zelf ook een aantal projecten met jaarlijks 500 tot 1000 deelnemers initiëren. Binnen het onderwijs is de ruimte voor poëzie marginaal, en niet gericht op het beleven van poëzie (ondanks de poëziecanon, en zelfs in het vwo). Het gaat om projecten die een extra impuls geven aan de kennis én beleving van Nederlandse poëzie, van Vondel tot nu.

Eerlijkheid bestaat niet

Boven in het NiNsee (Nationaal Instituut Nederlands Slavernijverleden en Erfenis) is een stamboom op de muur geschilderd. Een vmbo-klas van het Montessori College Oost staat er gebiologeerd naar te kijken. 'Bij mij is het ook zo', vertelt een jongen, 'Mijn vader komt uit de Dominicaanse Republiek en mijn moeder is Surinaams. De vader van mijn vader is wit en de moeder van mijn moeder is Chinees. Mijn opa is een Creool.' Het thema identiteit en afstamming raakt de kinderen diep. In het NiNsee luisteren ze naar verhalen over slavernij, ze bekijken films, voorwerpen, schilderijen en prenten en bijzondere documenten. Ze schrijven gedichten over macht, wanhoop, kracht en verlangen naar vrijheid.

Regiobundels en projecten

Over bijna elke buurt, stad of regio zijn ooit wel gedichten geschreven, en omgeving kent bijzondere plekken en mooie gebouwen. Deze combinatie wordt de aanleiding voor nieuwe werkbundels, met gedichten van professionele dichters, maar ook van jongeren (uit het SdP-archief van de afgelopen tien jaar). Zo wordt er voor elke regio/buurt een speciale bloemlezing ontwikkeld. Het Architectuurinstituut in Rotterdam wordt benaderd om per regio aansprekende gebouwen/uitzichten te kiezen. Gebouwen, uitzichten en gedichten vormen samen een nadere kennismaking met de

omgeving. Jongeren gaan dan anders naar hun omgeving kijken en worden gestimuleerd om erover te schrijven.

Mens is een Mythe

Een meisje dat veertien jaar geleden in China werd geboren, woont nu in Amsterdam en volgt in de schakelklas van het Berlage Lyceum een project over poëzie en muziek. Ze luistert naar de stampende ritmes van de Hongaarse componist György Ligeti en de kolkende klankwereld van Richard Wagner. Dan zingt ze een oud Chinees volkslied over wit besneeuwde bergtoppen dat ze vroeger, in China, op school heeft gezongen. Ze schrijft een gedicht. Tijdens de presentatie in het Concertgebouw staat ze midden op het podium in de Kleine Zaal. Helemaal alleen begint ze de voorstelling met haar Chinese lied. Om haar heen vormen de kinderen uit haar klas een bewegende machine: 'Mens is een Mythe' scanderen ze – hard en zacht, langzaam en snel. Wong Li zegt haar gedicht.

Precies160

Een nieuwe dichtvorm die de afgelopen twee jaar ontwikkeld is door Sophie Cerutti. Zij benaderde SdP om deze vorm ook geschikt te maken voor kinderen en jongeren. Inmiddels gaat dat met veel succes – veel bibliotheken en scholen vragen docenten om deze poëzievorm te introduceren. In het verlengde hiervan zijn er ook andere nieuwe vormen van spelen met taal, zoals het Sudoku-gedicht, een speelse vorm waarin bekende regels uit de Nederlandse poëziecanon worden verwerkt. Met de organisatie van Precies160 is overleg gaande om dit in haar geheel onder te brengen bij SdP.

Y-poetry: internationaal poëzieproject voor jongeren

De PoëzieRevue heeft inmiddels ook een bescheiden internationale reputatie. Het werken binnenschools in combinatie met buitenschools is voor veel scholen in het buitenland nieuw. In 2008 en 2009 wordt de PoëzieRevue buitenlands gepresenteerd. Mogelijk scheppen contacten via dit project de mogelijkheid voor verdere ontwikkeling en internationale uitwisseling van werkvormen van SdP.

3. Talentontwikkeling v e r s : dé landelijke wedstrijd voor talenten

Sinds 1997 participeert SdP in de poëzie-evenementen rond de VSB Poëzieprijs, met elk jaar een slotmanifestatie in Amsterdam. In 2006 zijn we - onder de titel v e r s - een nieuwe weg ingeslagen, waarin de programma's gericht zijn op talentontwikkeling. Gevorderden kunnen in dit verband gratis een masterclass volgen. Meerdere masterclasses, verspreid door het land, bieden de winnaars (kinderen en jongeren) van poëziewedstrijden (onder meer Kunstbende, Dmdm, Write now, Skep, High School Musiccompetition, Jeugd en Poëzie (B)) de kans om hun talent verder te ontwikkelen. De slotmanifestatie in de speciaal daarvoor vormgegeven Rode Hoed bestaat uit de finales van de poëziewedstrijd, het VSB Jongeren debat, workshops voordracht. Er zijn ook literaire rondvaarttochten. Voor beleidsmakers, cultuurcoördinatoren en vertegenwoordigers van cultuureducatieve instellingen wordt een seminar georganiseerd. V e r s is een stevig traject met acht voorrondes in het land, masterclasses en een slotmanifestatie in Amsterdam. Bij de tweede editie, afgelopen voorjaar, waren er al ruim 2.000 deelnemers uit Nederland en België. De komende drie jaar wil SdP v e r s tot een nationaal begrip ontwikkelen.²

4. Podium, kenniscentrum en ontmoetingsplek

De nieuwe huisvesting in de Tolhuistuin per 1 juli 2009 biedt een concrete ontmoetingsplek voor jongeren die verder willen met poëzie. Zij is ideaal gelegen (dichtbij het Centraal Station in Amsterdam). Dit wordt dé plek om jongeren uit heel Nederland uit te nodigen voor bijzondere ontmoetingen met dichters, voor pioniers op het gebied van het ontwikkelen van literatuureducatie, voor poëziedocenten en docenten Nederlands, voor masterclasses en om zelf voor het eerst buiten schoolverband op de planken te staan. Naast een eigen optreedmogelijkheid – het maandelijkse Poëziekwartier - is er al een klein netwerk opgebouwd met de grote literaire festivals. We vragen jaarlijks de grootste talenten uit de oogst van v e r s medewerking aan een klein programma voor belangrijke literaire festivals. Per festival wordt een afgewogen aanbod ontwikkeld, met persoonlijke begeleiding, want de jonge poëzie heeft veelal nog geen festivalkwaliteit. Met het ILA en Weerwoord

² V e r s is oorspronkelijk ontwikkeld in het kader van de jaarlijkse VSBPoëzieprijs. Het VSBfonds heeft laten weten v e r s de komende jaren te willen blijven ondersteunen.

bestaat al zo'n samenwerking. Poetry International en op termijn ook Wintertuin en Winternachten staan hier positief tegenover. In 2007 is op het festival Crossing Border een speciale middag gewijd aan de precies 160-poëzie van jongeren. Jongeren blijken door hun eigen gedichten andere jongeren en volwassenen te kunnen boeien en enthousiast te maken voor poëzie. Vast staat dat SdP zichtbaar zal zijn op het podium van de Tolhuistuin. Dat de noodzaak er hiervoor is, bewijst ook onderstaand mailtje – een van meerdere:

'[...] Fijn dat je iets met mijn reactie kon. Om eerlijk te zijn weet ik niet precies of ik nog met v e r s mee mag doen .. ik ben nu 17, ik geloof dat ik dan sowieso nog een jaar mee kan doen? Ik merk in elk geval wel dat het steeds moeilijker wordt ondersteuning te vinden, aansluiting bij de 'poëziewereld', alsof het nieuwe er vanaf is en ik er nu eigenlijk al zou moeten zijn. Het lijkt me hoe dan ook hartstikke leuk om mijn Versgedicht nog eens voor te dragen (al helemaal bij een bekendmaking van VSBnominaties!) en mocht ik nog ergens anders mee kunnen helpen, zou ik ook dat graag doen :).'

Kenniscentrum en (jongeren)debat

De Tolhuistuin krijgt naast de functie van ontmoetingsplek ook de functie van kenniscentrum. Naast het structureel ontwikkelen en uitvoeren van een grote diversiteit aan projecten krijgt de SdP de laatste jaren steeds meer vragen uit heel Nederland – en daarbuiten – over het hoe en wat met kinderen en jongeren en poëzie. De naamsbekendheid en het vertrouwen dat men in ons stelt verheugen ons in hoge mate. En we gaan door kennis te bundelen en te ontsluiten. Zoals met het jongerendebat over nieuwe Nederlandse en Vlaamse poëzie, dat we nu al zes jaar organiseren. In 2007 vond een eerste seminar plaats over de benarde positie van het literatuuronderwijs binnen het huidige onderwijsbestel georganiseerd. Jaarlijks willen we zo aandacht voor literatuuronderwijs een plaats geven.

Materiaalontwikkeling: werkbundels, lesbrieven en schrijftips

Alle lesactiviteiten starten met het lezen van poëzie in werkbundels, soms speciaal gemaakt voor een project, soms de basisbundel, soms het lesmateriaal voor de scholen en instellingen. SdP heeft een aantal basisbundels, gericht op basisonderwijs tot groep 7, een bundel voor groep 7 en 8, en twee bundels voor het voortgezet onderwijs. Deze bevatten een brede selectie van Nederlandstalige poëzie, gelardeerd met in het Nederlands vertaalde gedichten uit de belangrijke taalgroepen van nieuwe Nederlanders. Tussen 2009 en 2012 ontwikkelen we weer nieuwe werkbundels. Voor diverse scholen en instellingen hebben we de afgelopen jaren bijzondere lesbrieven en schrijftips ontwikkeld. De komende jaren wordt dit geheel verder ontsloten via internet. Lesbrieven zijn bedoeld voor docenten die les willen geven met gerichte poëzieopdrachten, schrijftips voor degenen die zelf hun poëtisch vermogen willen aanscherpen.

En verder

We realiseren ons dat we ambitieuze plannen voorleggen, maar het zijn geen onmogelijke plannen. Meer mogelijkheden voor bestaande en nieuwe projecten, talentontwikkeling en versterking kenniscentrum. We hebben plezier in ons werk en elke keer is de bijdrage en invulling van vrijwel iedere deelnemer een cadeautje voor ons. Uit de reacties die we krijgen, blijkt dat wat wij geven ook vaak als een cadeau wordt ervaren. Natuurlijk zijn die cadeaus voor ons gekoppeld aan doelen en verantwoordingen. Mooie cadeaus echter houden hun waarde. We willen graag blijven kunnen geven.

Dat mooie licht op dat kleine meisje

In het Rijksmuseum staat een groep vbo-leerlingen van het Gerrit van der Veen College bij de Nachtwacht. Een leerling vraagt wat het schilderij kost. De poëziedocent legt uit dat het schilderij zo waardevol is dat het nooit zal worden verkocht. De Nachtwacht is van ons allemaal. Ook van ons – vraagt een meisje met hoofddoek. Rembrandt is van ons allemaal – zegt de docent. De leerlingen schrijven gedichten over de schilderijen van Rembrandt. Over het licht op het gezicht van het meisje met de kip aan haar rok op de Nachtwacht ('Rembrandts engeltje'), over hoe het zou zijn als Rembrandt je zou schilderen. *'Liet hij mijn speldenknop opvallen?/ Het licht waar zou dat op schijnen? Op mijn beugel om hem te laten glimmen?'*

ORGANISATIE

Bestuur

Het bestuur bestaat uit Huub Oosterhuis, Jos van Hest, Lucien Kembel, Myrle Tjoeng, Herman Divendal, Mies Bouhuys en Pom Wolff. Naast het bestuur is een artistieke raad gevormd met een aantal grondleggers van literatuureducatie in Nederland. De raad kan gevraagd en ongevraagd adviezen geven over het artistiek beleid. Deze adviezen zijn niet bindend.

Directie

De kern van de organisatie wordt gevormd door de directie: Ilonka Verdurmen en Sarien Zijlstra. Samen bepalen zij beleid en zorgen voor uitvoering en verantwoording. Productie en publiciteit liggen in handen van drie vaste medewerkers, en bij grote extra projecten wordt een beroep op incidentele krachten gedaan, naast een bestand van diverse stagiaires.

Docentenkorps

De kwalitatieve kracht van de projecten van SdP berust op de goed opgeleide poëziedocenten. De circa tien freelance docenten die zijn verbonden aan SdP hebben ieder hun specialisatie, maar voorop staat dat zij beschikken over de pedagogische kwaliteiten om effectieve poëzielessen te kunnen geven. Zij lezen en bespreken gedichten met hun groepen, ontwikkelen en geven schrijfp opdrachten en helpen de gedichten bij te schaven tot een zo hoog mogelijk niveau. Lesinvulling, pedagogische problemen, aan elk onderdeel van het proces wordt grote aandacht besteed. Er zijn jaarlijks verschillende (bij)scholingsbijeenkomsten voor de docenten en voor bijzondere projecten worden gezamenlijk lesopzettingen ontwikkeld. Deze aanpak maakt dat juist op een groot aantal vmbo-scholen SdP de vaste partner kan zijn in poëzieprojecten. Ook de jonge volwassenen die via het talentontwikkelings-traject *vers* les krijgen van docenten van SdP of een masterclass volgen bij een professionele dichter zijn bijzonder blij met hun adviezen.

Kunstenaarsbestand

Bij de uitvoering van projecten van SdP zijn vaak kunstenaars uit meerdere disciplines betrokken: dansers, muzikanten, dichters, freestylers, acteurs, actrices, cameramensen, vj's. SdP kan putten uit een breed bestand van freelancers om voor elk project de juiste kwaliteit te bieden. Ook met dit bestand van medewerkers wordt regelmatig aandacht besteed aan uitvoering, contacten en inhoud van het optreden.

PUBLICITEIT

Optimaal gebruik internet

Naast werkbundels, nieuwsbrieven en de website gaan we de mogelijkheden van internet beter benutten. Zo maken we binnen een aantal projecten de komende jaren met scholen en instellingen *clips* van de gemaakte poëzie, die een plaats krijgen op internet. De winnende optredens komen, met de tekst van het gedicht, op de site van SdP. Bijzondere optredens en *events* plaatsen wij nu al op grotere sites, zoals YouTube. Lesbrieven, schrijftips en informatieverstrekking, maar ook *chat* over poëzie zullen de komende jaren meer ruimte krijgen. In 2006 en 2007 is er voor het eerst gewerkt met de *Poëziedokter* - die *on line* advies geeft over gedichten van jongeren, met docenten. De Poëziedokter zal de komende jaren een grotere rol gaan spelen.

Naast internet is de mobiele telefoon hét moderne communicatiemiddel van jongeren. Met *Precies160* (een gedicht van precies 160 lettertekens – de maximale lengte van een sms'je) is er ook binnen de poëzie gewerkt met deze nieuwe vorm van taal. SdP volgt dergelijke ontwikkelingen op de voet en probeert voortdurend die te vertalen in de eigen praktijk.

Amsterdam, januari 2008